

KORREKSION PEDAGOGIKANIN PÁN SIPATINDA JÁMIYETTE QÁLIPLSIWI

Sharipova Nilufar Keńesbay qızı

Mektepke shekemgi tálim fakulteti defektologiya tálim baǵdarı 3-kurs studentı

Tayanısh sózler: defektologiya, anomaliya, korrekciya, kompleks, psixologiya, shaxs.

Ózbekstan Respublikasınıń “Bilimlendiriw haqqında” ǵı Nızamına muwapıq, jaslardı hár tárepleme kámil hám jetik insan qılıp tayarlaw eń tiykarǵı wazıypalarınıń biri bolıp esaplanadı. Búgingi kúnde mektepke shekemgi jastaǵı hám mektep jasındaǵı balalar arasında rawajlanıwında kemshiligi bar bolǵan balalardıń kóplep ushırasıp atırǵanlıǵı hesh kimge sır emes. Birlesken milletler shólkemi Bas Assambleyasınıń 1992-jıl 14-oktyabr kúni 37-jalpı májlisinde qabıl etilgen revolyuciyaǵa tiykarlanıp, 3-dekabr Xalıqaralıq imkaniyatı sheklengen shaxslar kúni dep járiyalandı. Sol waqıttan baslap, biziń mámleketimizde de bul kúndi keń túrde belgilew jolǵa qoyılǵan. Ǵárezsizligimizdiń dáslepli kúnlerinen baslap imkaniyatı sheklengen shaxslardıń sociallıq jaǵdayın jaqsılaw hám olardıń huqıqların qorǵaw boyınsha kóplegen jumıslar ámelge asırılıp kelinbekte. Bunday is-ilajlardı mámleketimiz boylap elede en jaydırıw maqsetinde Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2017-jılı 1-avgust kúnińdegi “Imkaniyatı sheklengen shaxslardı qollap quwatlaw boyınsha” qararına qol qoydı.[1]

Bul qarardıń qabıl etiliwi, mámleketimizde imkaniyatı sheklengen shaxslardıń bilim alıwı ushın, olarda saw teńlesleri qatarı jámiyetke aralasıp, óz huqıqlarınan tolıq paydalanıw múmkinshiligin jaratıp berdi. Sebebi aldınǵı dáwirlerde imkaniyatı sheklengen balalardı ata-anaları úyinde jasırıp saqlaǵan. Olardıń bilim alıwları, hátteki medicinalıq kórikten ótiw imkaniyatına da iye bolmaǵan. Bunday balalar, álbette, jámiyettiń, ata-ananıń, tárbiyashı hám oqıtıwshılardıń dıqqat itibarında bolıwı kerek. Óytkeni, hár bir mámleket, ata-ana óz perzentleriniń hár tárepleme jetik, bilimli, ruwxıy

dúnyası bay bolıp kámal tabıwın, Watanıń erteńgi kúniniń rawajlanıwına hám gúllep jasnawına úles qosıwına úmit etedi.

Házirgi kúnde jámiyetimiz arasında psixofiziologik rawajlanıwında kemshiligi bolǵan balalar júdá kóplep ushıraspaqta. Tiykarınan bul kemshiliklerdi júzege keltiretuǵın tiykarǵı sebeplerdiń biri – bul ananıń hámiladarlıq waqtında hár qıylı juqpalı kesellikler menen awırıwı (qızamıq, gripp, qızılsha, meningit, meningoensefalit), óz basımshalıq penen dári ónimlerin qabıl qılıwı, balanıń tuwılıw waqtındaǵı tramvalar nátiyjesinde payda bolıwı múmkin. Ásirese, bul kemshilikler mektepke shekemgi dáwirde ata-analar ushın anıqlaw qıyın boladı. Bul bolsa balalarda ekilemshi keselliklerdiń kelip shıǵıwına sebepti ata-analardıń ózleri jaratıp beredi. Máselen, eger balanıń sóylewinde kemshilik bolsa, onı dosları üstinen kúlip, qatarına qospaydı. Soń bala ortalıqqa qosılıwǵa uyalatın bolıp, onıń psixologiyasında da kemshiliklerdiń júzege keliwine sebep boladı. Bunday baladaǵı kemshiliklerdi sezgen jaǵdayda nevropatolog, psixolog hám defektolog kórigine alıp barıw hám ondaǵı kemshiliklerdiń aldı erteden alınıp, korrekciyalaw jumısları alıp barılıwı kerek.[2]

Dúnyada kásipler kóp bolıp, hár bir kásiptiń ózine jarasa qıyınshılıqları bar bolıp esaplanadı. Solar qatarında defektolog kásibide bir qatar qıyınshılıqlarǵa iye. Ol bizden shıdamlılıqtı, shiyrin sózlilikti hám epshillikti talap etedi. Imkaniyatı sheklengen balalardı oqıtıw, tárbiyalaw, olardıń rawajlanıwınıń keshigiwi ruwxıy-pedagogikalıq qásiyetlerin tereń úyreniw hám olardı dúzetiw, saplastırıwda pedagog-defektolog shaxsı birinshi dárejeleri esaplanadı. Olar tómendegi paziyletlerdi ózinde kórsetiwı lazım: imkaniyatı sheklengen balalardı jaqsı kóriw, olarǵa ǵamxorlıq qılıw, óz kásibine qızıǵıw, mádeniyatlılıq, sózde hám ámelde tuwrı sózlilik, izleniwsheńlik hám watanpárwarlıq hám taǵı basqalar usılar qatarınan. Házirgi kúnde, tilekke qarsı, jámiyetimiz arasında kemshilikke iye bolǵan balaların arnawlı mektep-internatlarına hám pedagog-defektolog kórigine alıp barıwdı ózine ep kórmeytuǵın ata-analar da ushıraspaqta. Sebebi olar balalarındaǵı bunday kemshiliklerdi tábiyiy jaǵday, waqıttıń ótiwi menen ózi dúzelip ketedi degen túsinik penen qaraydı. Bunıń nátiyjesinde

balalarda kompleks kemshilikler payda bolıp, olardıń ruwxıy hám fizikalıq rawajlanıwında kemshilikler rawajlanıp ketedi.

Demek, imkaniyatı sheklengen balalar búgingi kúnimizde ushırasar eken, biz dıqqat itibardı bunday kemshiliklerdi emlewge yamasa korrekciyalawǵa emes, bálkim bunday balalardıń jámiyetimiz arasında payda boldırmawǵa háreket etiwimiz kerek. Bunıń ushın jaslardı erteden turmıs qurıwǵa tayarlaw, medicinalıq kórikten tez-tezden ótip turıwı, bala tárbiyası menen durıs shuǵıllanıw hám zıyanlı illetlerden uzaq júrese rawajlanıwında kemshiligi bolǵan balalar sanı jeterli dárejede azayǵan bolar edi.

Juwmaqlap aytqanda, jámiyetimiz arasında bunday kemshilikke iye bolǵan balalardıń kóplep ushırasıp atırǵanlıǵı sebepli, kópshilik ata- analar hám bilimlendiriw salasında jumıs islep atırǵan ayırım qánigelerde bunday kemshilikke iye balalardıń qolınan hesh nárese kelmeydi, olardı bilim úyretiwge, jámiyetke tartıwdıń ózi qáte degen túsinik penen qaramaқта. Bul, álbette, júdá natuwrı pikir bolıp, kerisinshe olar menen durıs, waqtında korrekcion isler alıp barılsa, olarda saw balalar sıyaqlı ómirde óz ornın tawıp, belgili kásip iyeleri shıǵıwı múmkin. Bunı biz ullı fizik alım Tomas Edisonnıń ómirinde júz bergen waqıya arqalı bilip alıwımız múmkin. Tomas Edison klasında júdá jalqaw hám tártipsiz bala boladı. Ol bir kúni anası menen úyinde otırǵan waqtında oǵan mektebinen bir xat keledi. Balası anasınan xatta ne jazılǵanın sorǵan waqtında, anası oǵan xatta seni oqıtıwshıń klasta júdá oqımıslı hám tártipli bala. Siz balańızdı bul jerdegi mekteplerde oqıtıpay, qalanıń eń rawajlanǵan mekteplerinde oqıtıń deydi. Negizi xatta bolsa, ol aqılıy zayıp, jalqaw hám tártipsiz dep ayılǵan edi. Aradan jıllar ótip, Tomas Edison dunya júzi tán alǵan ullı fizik alım bolıp shıǵadı. Bul joqarıda aytıp ótkenlerimizdiń ayqın dálili bolıp tabıladı. Bizde kúndelikli turmısta bunday balalardı kórgen waqıtta olarǵa jaqsı qarım-qatnasta bolıp, jámiyetke tarta biliwimiz kerek. Bunıń ushın ata-ana, tárbiyashı, psixolog, pedagog-defektologlar birge teńdey xızmet alıp barıwı zárúr. Sebebi usınday kompleksli jumıs alıp barılsa ǵana, ol óz nátiyjesin beredi. Biz pedagog sıpatında, bunday balalar menen islesken waqtımızda jeterli bilim hám joqarı psixologiyalıq tájiriybege iye bolǵan halda jumıs alıp barıwımız kerek.

Bunı biz tarawımızda jumıs alıp barıp atırǵan bárshe qánigeler aldımızǵa qoyǵan birinshi wazıypa etip qoyıwlarımız lazım!

Paydalangan ádebiyatlar:

1. Ózbekstan Respublikası “Bilimlendiriw haqqında” ǵı Nızamı. Tashkent 23.09.2020.
2. Raxmanova V.S. “Korrekcion pedagogika hám logopediya” Tashkent 2007
3. Internet tarmaqlar: Ziyonet.uz